

Nathalie Frissen: "Zeespiegelstijging raakt voornamelijk de kustprovincies maar kan het ook van invloed zijn op rivierstanden."

Klimaatadaptatie raakt toeristische sector **tot in de haarvaten**

Twee aan elkaar verbonden rapporten over klimaatadaptatie verschenen in december. CELTH bracht het onderzoeksrapport uit 'Klimaatadaptatie in de Nederlandse gastvrijheidssector – Een onderzoek naar de omgang met klimaatverandering door bestemmingen'. NBTC bracht tegelijkertijd een publieksrapport uit 'Samen toekomstbestendig: Klimaatadaptatie in de gastvrijheidssector'. Het blijkt dat veel ondernemers zich bewust zijn van de impact van het veranderende klimaat en tegelijkertijd is er ruimte om daar nog meer naar te handelen. Meer informatie en handelingsperspectief kan de sector veerkrachtig maken om grote risico's te beperken. Strateeg Ewout Versloot en Insight Expert Nathalie Frissen (beiden NBTC) gaan in op de kansen. R&T vroeg bij de introductie van 'Klimaatadaptatie in de Nederlandse gastvrijheidssector' ook de drie onderzoekers Elena Cavagnaro (NHL Stenden), Tim Huiskes (RUG) en Eke Eijelaar (BUas) naar de inzet van triple helix en mitigatie.

Tekst: Marc Gerlings - Foto's: Zelf aangeleverd

Ondernemers zoeken naar wat ze zelf kunnen doen, bijvoorbeeld via aanpassingen aan gebouwen, vergroening of het informeren van bezoekers, en wat bij anderen ligt, blijkt uit 'Samen toekomstbestendig'. Toch is er meer nodig om de sector toekomstbestendig te maken. Ondernemers hebben behoefte aan duidelijke informatie, uitvoerbaar beleid, praktische ondersteuning en samenwerking. Overheden, brancheorganisaties en kennisinstellingen, maar ook ondernemers zelf hebben hierin een sleutelrol.

De volgende vijf acties uit 'Samen toekomstbestendig: Klimaatadaptatie in de gastvrijheidssector', vormen een leidraad om samen te werken aan een toekomstbestendige toeristische sector.

1. Voorbereiden op klimaatverandering

Veel ondernemers houden al rekening met de gevolgen van klimaatverandering, maar doen dat vooral op basis van hun eigen ervaringen met extreem weer. Ze reageren op de situaties die ze kennen, niet per se op wat ze in de toekomst kunnen verwachten. Dat is enerzijds goed, want ondernemers zijn bezig met aanpassingen en voorbereidingen, maar mogelijk nog te beperkt. De nabije toekomst kan nieuwe en nog hevigere weersomstandigheden brengen.

Om écht voorbereid te zijn is het belangrijk verder te kijken dan het eigen bedrijf. Ondernemers kunnen hun veerkracht vergroten door inzicht te krijgen in lokale klimaatrisico's, gebruik te maken van beschikbare kennis, en vooral door samen te werken met collega-ondernemers in hun regio. Gezamenlijke maatregelen bijvoorbeeld bij waterafvoer, vergroening of energievoorziening versterken de weerbaarheid én die van hun omgeving. De onderzoekers zien hiervoor een rol bij uiteraard de ondernemer maar ook het ondersteunende netwerk van brancheorganisaties en lokale overheden.

2. Maak de impact van klimaatverandering concreet

Kennispartners, brancheorganisaties, DMO's en overheden moeten ondernemers helpen om kennis van klimaatadaptatie helder, inzichtelijk en toepasbaar te maken. Veel kennis is er al, maar bereikt de praktijk nog te weinig. Vertaal onderzoeksdata, klimaatscenario's en stresstesten naar begrijpelijke en lokale inzichten. Laat ondernemers zien wat klimaatverandering betekent voor hun eigen regio, terrein en bedrijfsvoering. Klimaatadaptatie krijgt waarschijnlijk meer urgentie als ook de financiële risico's bekend zijn. Maak risico's van klimaatverandering inzichtelijk, niet alleen in veranderende weerspatronen, maar ook in financiële risico's en gevolgen voor de lokale leefomgeving. Kennisinstellingen, waterschappen, brancheorganisaties en lokale overheden kunnen dit actiepunt oppakken. "Vertaal de kennis over klimaatverandering naar concrete, sectorspecifieke inzichten voor ondernemers in begrijpelijke taal, met lokale en regionale voorbeelden."

3. Maak beleid uitvoerbaar

Ondernemers hebben geen bezwaar tegen duidelijke regels of kaders, maar wel tegen wispelturigheid, onnodige complexiteit en bureaucratie. Regels veranderen vaak, zijn niet

altijd op elkaar afgestemd en sluiten soms slecht aan op de praktijk. Dat belemmert ondernemers om klimaatadaptatieve maatregelen te nemen, terwijl de bereidheid er wel is, melden de onderzoekers.

"Hier ligt een duidelijke verantwoordelijkheid voor overheden: houd bij het opstellen van beleid rekening met de uitvoerbaarheid en stem af op de realiteit van ondernemers. Ontwikkel beleid mét de sector, niet alleen vóór hen. Toets nieuwe regelgeving op uitvoerbaarheid in de praktijk, en geef gemeenten ruimte om maatwerk te leveren. Dat voorkomt frustratie, versnelt de uitvoering én vergroot het draagvlak." Zowel rijksoverheid, provincies en gemeenten kunnen bij dit actiepunt betrokken worden. "Ontwikkel en vereenvoudig regelgeving met de ondernemer in gedachten. Test beleid vooraf op uitvoerbaarheid en samenhang."

4. Benader ondernemers proactief

Veel ondernemers willen wel in actie komen, maar weten niet altijd waar ze moeten beginnen, meldt Samen toekomstbestendig. Er is volop kennis, advies en financiële ondersteuning beschikbaar, maar die bereikt hen vaak niet. Daarbij hebben ondernemers vaak weinig tijd om zich in regelingen of beleidsstukken te verdiepen door drukte in de dagelijkse bedrijfsvoering. Dit is niet uniek voor klimaatadaptatie, maar speelt ook op andere vlakken zoals bij duurzaamheid en innovatie.

Daar ligt een duidelijke oproep: wacht niet tot ondernemers zelf aankloppen, maar ga naar hen toe. Gebruik bestaande netwerken, ondernemersverenigingen en brancheplatforms om kennis proactief te delen en het gesprek aan te gaan. Combineer informatie over klimaatrisico's met kennis over re-

Wie stimuleren Samen toekomstbestendig?

De praktische handreiking 'Samen toekomstbestendig Klimaatadaptatie in de Nederlandse gastvrijheidssector' die is gemaakt naast het lijvige onderzoeksrapport 'Klimaatadaptatie in de Nederlandse gastvrijheidssector Een onderzoek naar de omgang met klimaatverandering door bestemmingen' is uitgevoerd in een samenwerking van NBTC, NHL Stenden en Breda University of Applied Sciences binnen het Centre of Expertise in Leisure, Tourism & Hospitality (CELTH), Rijksuniversiteit Groningen en Wageningen University & Research in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken.

gelingen en beleidsstukken. Help de ondernemer vervolgens met concrete handelingsopties en inspirerende voorbeelden. Actie: Zoek ondernemers actief op, bijvoorbeeld via persoonlijk bezoek en informatiemomenten, en maak de vertaalslag van beleid en kennis naar hun dagelijkse praktijk.

Voor dit actiepunt wijst het rapport naar gemeenten, provincies, kennisinstellingen, brancheorganisaties maar ook naar DMO's.

5. Samenwerking versnelt klimaatadaptatie

Samenwerking is essentieel om de toeristische sector in beweging te krijgen en klimaatadaptatie versnellen. Uit het onderzoek blijkt dat ondernemers openstaan voor meer samenwerking met de gemeente, provincie, het waterschap, kennisinstellingen, terreinbeheerders, DMO's, brancheorganisaties, maar dat de verbinding nog te weinig van de grond komt.

Overheden, brancheorganisaties en DMO's kunnen dit versterken door samenwerking actief te stimuleren. Organiseer ontmoetingen, bied platforms voor kennisdeling en ondersteun gezamenlijke projecten. Geen nieuwe vergadertafels, maar praktische en inspirerende uitwisseling: laat zien wat werkt, bespreek wat er beter kan en vier successen. Door partijen bij elkaar te brengen, groeit het handelingsperspectief voor iedereen.

Met Ewout Versloot (strateeg) en Nathalie Frissen (Insight Expert) gaan we in op de strategie voor klimaatadaptatie maar ook welke keuzes de toeristische sector in de praktijk kan maken.

In Zeeland is andere klimaatadaptatie nodig dan in bijvoorbeeld Gelderland. Zijn er toch gemene delers in toeristische infrastructuur en bestemmingen te geven?

"De exacte effecten zullen verschillen, maar generiek kan heel Nederland rekening houden met in de zomer warmer, droger weer met een grote kans op extremen, terwijl winters getekend zullen worden door nat en stormachtig weer. De lokale context bepaalt vooral welke effecten deze weerspatro-

nen hebben. Zo hebben extreme regenbuien in Zuid-Limburg een ander potentieel effect dan in Gelderland. Moet Overijssel anders omgaan met langdurige droogte dan de Zuid-Hollandse delta. En alhoewel zeespiegelstijging voornamelijk de kustprovincies raakt, kan het ook van invloed zijn op rivierstanden en het afvoeren van regenwater in de zee. Daarom is het des te belangrijker om die lokale effecten in kaart te brengen en om tafel te gaan met alle relevante spelers in en rond de toeristische sector. Dat gebeurt op lokaal niveau ook al veel, zoals in Zeeland, waar vele partners rondom dit thema samenwerken. Daarbij willen we ook benadrukken dat het belangrijk is om verder te kijken dan de eigen regio. Hoe hebben veranderende weersomstandigheden elders impact op jouw gebied? Klimaatverandering houdt geen rekening met administratieve grenzen. Zo werden de overstromingen in Zuid-Limburg grotendeels veroorzaakt door hevige regenval in de Belgische en Duitse grensgebieden."

Welke economische impact hebben klimaatveranderingen op toerisme? Beleidsmakers en ondernemers zijn gevoelig voor de kosten of juist de winst van landschap dat klaar is voor klimaatadaptatie.

"De specifieke economische kosten zijn in dit onderzoek niet meegenomen, maar dat is een hele logische vervolgstap. Internationaal wordt er momenteel gewerkt aan een methode om deze component, als onderdeel van een breder pallet aan 'klimaatrisico's' in kaart te brengen. CELTH en ETFI leveren daar vanuit Nederland een belangrijke bijdrage aan. We hopen vanuit NBTC deze methode op korte termijn ook in Nederland in te kunnen zetten, om de risico's nog concreter te kunnen maken.

Wat het onderzoek wel aantoont is dat extremer weer kan leiden tot onderbreking van activiteiten en negatieve impact op de gastbeleving, met directe financiële gevolgen voor ondernemers en regio's. Veel ondernemers zorgen daarom zelf voor calamiteitenbudgetten om onverwachte kosten zelf te kunnen opvangen, omdat niet alle klimaatrisico's goed verzekeraar zijn of blijken. Financiering is dan ook iets waar veel ondernemers hulp bij zoeken. Waar mitigatiemaatregelen

Ewout Versloot.

Nathalie Frissen.

len zich vaak terugverdienen, is dat bij adaptatiemaatregelen niet altijd het geval."

Best practices: Limburg levert veel inzichten op

Ewout en Nathalie reageren op actiepunt 5 uit het onderzoeksrapport over samenwerking voor klimaatadaptatie. "Het is bijna cliché, maar dit onderwerp leent zich bij uitstek voor publiek-private samenwerking over de hele linie. Als we kijken naar wat de sector al doet en waar behoefte aan is, dan liggen er duidelijke rollen voor iedere ketenpartner: het bijeenbrengen, delen en toegankelijk maken van kennis, heldere en werkbare regelgeving, slimme communicatie en het samenbrengen van de sector rondom specifieke vraagstukken. Overheid, kennisinstelling, DMO, brancheorganisatie en ondernemers hebben hier ieder hun positie in. Daarnaast mogen we cruciale partners zoals waterschappen, veiligheidsregio's en provincies niet vergeten. Zij spelen een belangrijke rol bij waterbeheer, ruimtelijke ordening en klimaatadaptatie op lokaal en regionaal niveau. We zien daarnaast vooral dat maatwerk essentieel is. Het effect van klimaatverandering verschilt niet per locatie en een lokaal restaurant of hotel heeft nu eenmaal andere uitdagingen dan een museum of dierentuin. Daarom is het des te belangrijker om samen op te trekken en de betrokkenheid van alle relevante partijen te borgen.

Dat lokale niveau komt terug in de best practices in de publiekspublicatie. Daarin zien we dat er juist vaak op kleine schaal actie wordt ondernomen en samenwerkingen worden georganiseerd. Zoals het project Natuurkracht (zie natuurkracht.org, red.) dat, ondersteund door diverse stichtingen en goede doelen, een beweging op gang bracht waardoor duizenden vrijwilligers samenwerken aan het klimaatbestendig maken van Zuid-Limburg. Inwoners en lokale bedrijven werken samen bij het planten van hagen en het aanleggen van wadi's. De kracht van dit voorbeeld zit juist in het kleinschalige en het simpele: samen aan de slag om je eigen omgeving veiliger, veerkrachtiger én mooier te maken."

Eke Eijgelaar.

Onderzoekers: Multidisciplinaire teams inzetten

R&T was ook benieuwd wat drie van de betrokken onderzoekers belangrijk vinden in het lastige vraagstuk van klimaatadaptatie: Eke Eijgelaar (BUAs), Elena Cavagnaro (NHL Stenden) en Tim Huiskes (RUG) komen met waardevolle tips en kennis. 'Klimaatadaptatie in de Nederlandse gastvrijheidssector – Een onderzoek naar de omgang met klimaatverandering door bestemmingen', levert een schat aan kennis op maar, meer onderzoek is gewenst, mitigatie en omgevingsbewustzijn worden grote onderwerpen op de agenda's van onderzoekers, beleidsmakers en ondernemers.

Eke Eijgelaar reageert op de vraag om voor klimaatadaptatie de hulp van de triple helix in te roepen: "Klimaatverandering blijkt ingrijpend voor veel ondernemers, en er is behoefte aan allerlei ondersteuning bij het beslissen over en nemen van maatregelen. Daarin zou volgens de respondenten de overheid een rol moeten spelen die nu niet wordt waargemaakt. De overheid mist bij de complexe vraagstukken van deze tijd steeds vaker de juiste kennis, en daar kunnen kennisinstellingen – zoals die in dit onderzoek – een rol vervullen." Elena Cavagnaro vult aan: "Wat we hoorden in de interviews is dat ondernemers behoefte hebben aan informatie over de gevolgen van klimaatverandering op hun specifieke gebied of bestemming. Ook na dit onderzoek is deze informatie nog niet beschikbaar voor ondernemers. Ja, meer onderzoek is nodig."

Maar zij wijst ook op een ander complex vraagstuk bij klimaatadaptatie: "Er is ook meer onderzoek nodig naar mitigatiemaatregelen. De aandacht voor adaptatie mag niet ten koste gaan van mitigatie. Het punt is dat als we mitigatie vergeten, de gevolgen van klimaatverandering zo heftig worden dat adaptatie bijna onmogelijk of veel te duur zou zijn, ook voor een rijk land als Nederland. Het is bovendien van belang te blijven beseffen dat klimaat zich niet aan grenzen houdt. Wat we hier niet doen, heeft ook elders gevolgen. Mitigatie houdt hiermee rekening, beter dan adaptatie, dat gericht is op het eigen 'gebied'." Tim Huiskes valt Elena bij: "Eens. Verder herbergen bestemmingen veel lokale ervaringen en ideeën. Het optekenen en delen daarvan kan anderen

Elena Cavagnaro.

inspireren, beleid helpen verbeteren en zo klimaatadaptatie opschalen en versnellen. Als kennisinstellingen zijn we er bij uitstek op toegerust om dat op een verantwoorde manier te doen."

Stijgende kosten en een twist in verdienmodellen

Klimaatadaptatie verandert de kosten voor ondernemers, maar kan ook een twist geven aan verdienmodellen, blijkt uit het onderzoek. Elena Cavagnaro: "In verband met de kosten geven enkele ondernemers aan dat ze adaptieve maatregelen meenemen wanneer verregaande investeringen in bijvoorbeeld hun gebouwen of terreinen zijn gepland."

Tim gaat verder in op het verdienmodel: "Tegelijkertijd zien betrokkenen ook kansen voor bestemmingen door in te spelen op veranderende lokale omstandigheden. Een langer zomerseizoen en de toenemende wijnbouw zijn daar voorbeelden van. Duurzaamheid zal echter ook afhangen van indirecte gevolgen, zoals verschuivende toeristenstromen. Het monitoren van en inspelen op die trends is dus nodig." Met complexe maatregelen voor adaptatie en mitigatie voegen de academici een waardevolle bijdrage. Multidisciplinaire teams zijn meer dan welkom. "Vooral onderzoek op gebiedsniveau is nodig. Het lijkt me dat hiervoor multidisciplinaire teams nodig zijn, met klimaatwetenschappers maar ook met geologen en waterdeskundigen," meldt Elena Cavagnaro.

Tim Huiskes voegt nog drie tips toe: "Wat mij betreft moeten we dit onderzoek uitbreiden op drie terreinen. Ten eerste naar toeristische regio's in Nederland die nu onderbelicht zijn gebleven, zoals Twente en de Achterhoek. Ten tweede naar de aanpalende grensregio's, waarmee we onze natuurlijke en toeristische ecosystemen delen. Er valt bijvoorbeeld veel te leren van ontwikkelingen in het Duitse en Deense deel van het Waddengebied. Ten derde naar het Caribisch deel van Nederland en het Koninkrijk, waar grote uitdagingen, verantwoordelijkheden en kansen liggen."

Tim Huiskes.

Vlak voordat deze R&T werd gedrukt, bracht KNMI naar buiten dat de Golfstroom minder krachtig wordt. Dit zat verwerkt in de slotvraag voor deze wetenschappers. Dat ontlokt Eke Eijgelaar een reactie die door de andere twee wordt beaamd: "Vooropgesteld, we zijn geen klimaatwetenschappers. Er lijkt nog veel onzekerheid over, maar indien die ontwikkeling zich doorzet, worden de klimaateffecten waarschijnlijk alleen maar extremer. Als er één ding duidelijk is, dan is het dat recreatieondernemers rekening moeten houden met veranderingen, zowel geleidelijke als plotselinge. De belangrijkste boodschap in dit hele verhaal, ook in relatie tot een veranderende Golfstroom, is dat ondernemers – naast klimaatadaptatie – serieus met klimaatmitigatie aan de slag moeten blijven, omdat minder uitstoot de enige echte oplossing is om gevolgen en kosten beperkt te houden." &

Projectteam onderzoek

Anke Arts (NHL Stenden / ETFI), Bas Amelung (WUR), Juan Carlos Blaauw (BUas), Elena Cavagnaro (NHL Stenden), Eke Eijgelaar (Buas/CSTT), Nathalie Frissen (NBTC), Marie Hartmann (NHL Stenden), Tim Huiskens (RUG), Albert Postma (NHL Stenden / ETFI) en Ewout Versloot (NBTC)

Ga naar de CELTH-pagina om 'Klimaatadaptatie in de Nederlandse gastvrijheidssector – Een onderzoek naar de omgang met klimaatverandering door bestemmingen' gratis te downloaden: <https://www.celth.nl/nieuws/5634/gastvrijheidssector-moet-versneld-inspelen-op-klimaatverandering-rapport-biedt-handelingsperspectief.html>

